

Lokalhistorisk Arkiv for Gylling og Omegn
Årsskrift 2015.

Kvindeegen i Gylling.
Plantet 21. november 1915.

På stenen står:
5. juni 1915
Stolteste Minde
for Mand og Kvinde.

Søndag d. 21. november 1915 plantede Dansk Kvindesamfund i Gylling sin Grundlovseg. Dagen oprandt med solskin og mildt vejr. Kl. 3 samledes de indbudte ca. 300 mennesker omkring pladsen og foreningens første og nuværende formand samt ældste medlem plantede egen.

Pladsen er skænket af Gylling Sogneråd og træet af ritmester Castenskjold. Kvindeforeningen har omhegnet stedet med en snes store natursten og på den største ladet indhugge grundlovens dato og årstal.

På grund af den sene årstid holdtes festen i forsamlingshuset, hvor man placerede sig omkring kaffebordene, og hvor pastor Ravn Jensen m.fl. talte. Man sang nogle fædrelandssange og samværet forløb meget hyggeligt.

Sådan står der i forhandlingsprotokollen (1910 – 1924) for Dansk Kvindesamfund, Gylling kreds.

Vi har ikke årstal på billedet og navne på personerne.

Odder Avis havde en fyldig reportage, hvor der bl.a. står: Samfundets nuværende formand, gårdejer Claus Pedersens hustru, Fensten, (*Selv i denne sammenhæng er hun hustru, og ikke selvstændig. MH*) den første flerårige formand, frk. Birgitte Kronholm og Mariane Rasmussen plantede egen.

Formanden, frk. Johanne Pedersen, udtalte et ønske om, at den ny grundlov måtte bringe lykke for hjem og fædreland.

Frk. Birgitte Kronholm udtalte tak til de, der havde medvirket til, at kvindesamfundet nu havde nået sit mål, at få stemmeret til kvinderne. Mariane Rasmussen ønskede, at egen måtte gro og stå til minde for efterslægten om den nye grundlov. (I en anden kilde, fortælles, at Mariane Rasmussen sagde: ”Ja, no æ a træ så plantet, så æret om de vel grou.”)

Forud for, at man kunne plante egen, var der gået en lang tid med politiske møder og forhandlinger.

Ved grundlovens indførelse 1849 fik cirka 15 % af befolkningen stemmeret. Det var en yderst demokratisk valglov – dengang. Personer med valget var alle uberygtede mænd over 30 med egen husstand, der ikke fik eller havde fået fattigunderstøttelse eller havde mistet rådighed over eget bo.

Vælgeren skulle have egen husstand, dvs. at tjenestefolk, der boede hos arbejdsgiveren, ikke havde stemmeret. Man så husbonden som repræsentant for hele sin husstand og dermed også for sine tjenestefolk.

Vælgeren måtte ikke have modtaget fattighjælp uden at have betalt den tilbage eller fået den eftergivet, og han måtte ikke være uden rådighed over sit eget bo, dvs. han måtte ikke være gået konkurs. Endelig skulle vælgeren have haft fast bopæl i valgkredsen et år forud for valget. Ideen bag var at medbestemmelse fordrede tilhørsforhold.

I folkemunde blev de, der efter disse kriterier ikke kunne få valgret, kaldt for 'de syv F'er': fruentimmere, folkehold, fattige, fremmede, fallenter, fjolser og forbrydere.

Op gennem 1800-tallet lød kravet fra den vestlige verdens friheds- og kvinderetsforkæmpere til verdens nydannede demokratier, at menneskerettighederne og det politiske medborgerskab skulle omfatte alle uanset køn og social status.

Stemmeret for kvinder var ikke den tidlige kvindebevægelses primære krav; det var alt for radikalt i samtiden. Kvinderne måtte først anerkendes som selvstændige individer, så kravene om kvinders adgang til uddannelse, juridisk myndiggørelse og ret til erhverv især for de ugifte kvinder var de vigtigste. De første kvindebevægelser samlede især kvinder — og enkelte mænd — fra de bedrestillede lag og intellektuelle kredse. De lagde stor vægt på retlige reformer, og denne gren af kvindebevægelsen kaldes derfor *kvinderetsbevægelsen*. I samtiden var kvinder udelukket fra de fleste uddannelser og fra offentlige hverv, men ikke fra at udføre det hårde arbejde i markerne, i de nye industrier eller i hjemmene som tjenestepiger.

Efter at ugifte kvinder i midten af 1800-tallet i mange lande havde opnået en vis juridisk selvstændighed, følte det særlig ydmygende, at kvinder ved giftermål blev juridisk umyndige på linje med børn.

Den danske kvindebevægelse begyndte i 1871 med stiftelsen af Dansk Kvindesamfund. I begyndelsen var det især kvinder fra de bedre stillede kredse i byerne, der var medlemmer af og støttede Dansk Kvindesamfund, men efterhånden bredte foreningen sig ud, så også arbejderklassens kvinder og landbefolkningen meldte sig ind.

I Gylling stiftedes den første lokalafdeling af Dansk Kvindesamfund i 1910, hvor der d. 12. juni blev afholdt stiftende generalforsamling.

Loven vedtoges, og til bestyrelsen valgtes:

Anna Kuur, Gyllingskov,

Kirstine Frandsen, Gylling,

Kirstine Sørensen, Gylling,

Kirstine Kuur, Gylling,

Mine Hansen, Gylling,

Johanne Pedersen, Fensten,

Birgitte Kronholm, Gylling.

Som revisor valgtes lærer H. Hansen, Gylling.

Der var dengang 72 medlemmer i Dansk Kvindesamfund, Gylling kreds, heraf 10 mænd.

Debatten om kvindernes adgang til Folketinget startede for alvor, da venstrepolitikerens Frederik Bajer i 1886 fremsatte et lovforslag om kommunal stemmeret til kvinder. Dette forslag blev fremført igen og igen af Venstre og Socialdemokratiet op gennem de følgende årtier, men resultatet var hver gang det samme: Forslaget blev vedtaget i Folketinget, men afvist af det Højredominerede Landsting.

I 1908 kom det første gennembrud for kvindernes ligestilling i forhold til politik:

Kvinderne får kommunal valgret og valgbarhed på samme betingelser som mændene.

Valgret tilkommer herefter enhver uberygtet mand og kvinde, som har indfødsret, er fyldt 25 år, og i det skatteår, i hvilket valget foregår og i det umiddelbart forudgående har været bosat i og svaret skat til kommunen. Gifte kvinder har valgret, når deres mænd betaler skat, og de i øvrigt opfylder de nævnte betingelser.

I de næste år fortsattes kampen for valgret til kvinderne. I Gylling holdt Dansk Kvindesamfund regelmæssigt møder med foredrag.

Det første møde afholdtes mandag d. 24. juli med foredrag af Jutta Bojsen Møller. Der var ca. 200 deltagere, og alle var begejstrede over det udmærkede foredrag.

Jutta Bojsen Møller

Formand for Dansk Kvindesamfund 1894 – 1910.

Tanken gennem foredraget om kvindens stilling fra Paradiset til nutiden, var kvindens udvikling og dygtiggørelse til at udfylde de krav, livet stiller. Juttas valgsprog var: ”Vær kvinde, ikke mand. Følg dit hjerte, brug din forstand.”

D. 6. juli vedtog bestyrelsen at holde et møde en gang om måneden. Første onsdag i måneden er den fastsatte mødedag.

Af mødernes emner kan nævnes:

Lærer Hansen forklarede den politiske bevægelse her i landet i de sidste hundrede år.

Flere aftener med oplæsning, sang og forskelligt til debat.

15. sept: Kgl skuespillerinde Frk. Antonsen læste Bjørnssons En Handske og forskellige jyske småstykker.

15. januar: Højskoleforstanderinde Frk. Begtrup talte om kvindens betydning for fædrelandet – at de gode kvinder bar landet frem i bøn og dåd. Men siden industrien fremkomst havde frataget kvinden så meget, måtte hun gives noget andet, thi enhver må have en tro, en livssag. Som kvinden har stor betydning for styrelsen af de små hjem, kunne hun vel også få betydning for det store fædreland.

Syvende møde. Lærer Hansen forklarede metersystemet.

Agitations møde.

Folketingsmand Mads Larsen der klart beviste kvindens betydning for hjem og stat, og opfordrede kvinderne til at tage del i det politiske liv. Derefter talte Hele Berg, som fordrede kvindernes ligestilling med manden. ”Retfærdigheden var: hver kvinde og hver mand over 25 år en stemme, ikke en mand to stemmer.”

En resolution om kvindernes valgret og valgbarhed oplæstes og vedtoges enstemmigt som en opfordring til rigsdagen.

På et bestyrelsesmøde d. 13. september vedtoges at opfordre Gylling Kommune til at skænke en plads i Gylling By til at plante et egetræ. Og endvidere at få et politisk foredrag holdt en gang i vinter.

Senere i protokollen står der: Dansk Kvindesamfund har tilbagelagt 1916 med de gamle traditioner..... På grund af at den nye grundlov ikke endnu er kommet til udfoldelse, har man ikke fået kredsens folketingsmand hertil for at tale om grundloven. *(Regeringen ville ikke have en valgkamp i tiden under 1. verdenskrig. Man frygtede, at det kunne give vanskeligheder udenrigspolitisk.)*

Den 24. februar 1917 vedtog bestyrelsen at henvende sig til de forskellige politiske partier med anmodning om at opstille en kvindelig kandidat på hvert partis liste.

18. marts afholdtes ekstraordinær generalforsamling hvor 1. punkt på dagsordenen var ændring af kredsens love, der nu hedder: Dansk Kvindesamfunds formål er: at udvikle og dygtiggøre kvinder til den fuldmyndige borgers ansvar og arbejde, at arbejde for gennemførelse af kvindens fulde ligestilling, at forbedre kvinders og børns kår, særlig ad lovgivningens vej.

Ved årsskiftet 1918 står der:

I dette år fik vi den lige og almindelige valgret i brug, der i 3 år lå gemt i sølvskrin. Med valget for øje opfordredes 3 forskellige partiers politikere til at komme og udvikle hvert partis program. Man apellerede til folketingsmændene ved de stedlige vælgermøder om at imødekomme kvindernes krav. Til landstingsvalget opfordrede vi partierne til at vælge kvindelige valgmænd og landstingsmænd.

Ved det første folketingsvalg i 1918, hvor kvinder for første gang både kunne stemme og stille op til valget, blev der indvalgt 4 kvinder i det dengang 140 personer store folketing. Det svarede til en repræsentation på 3 %.

På et møde 11. marts 1921 lovede kredsen at stå for en indsamling til Danmarkssamfundet. (Det gav 700 kr.)

Lærer Hansen fortalte om Karen Jepes arbejde i Armenien og får en del medlemmer til at holde bladet Armeniervennen.

20. april. Lærer Ankerstrøm læser Helge Rodes nye skuespil, "Moderen".

17. november. Lærer Hansen taler på hotellet: Gyllingnæs historie gennem tiden fra 1801 til den nuværende ejers tid. Der deltog ca. 50, både medlemmer og udenforstående. Der var fælles kaffebord bagefter, og der herskede en rigtig fornøjelig stemning. Flere af beboerne fortalte træk, de kunne huske fra Gyllingnæs som livet formede sig i længst svundne dage.

D. 28.11.1922, Bestyrelsesmøde. Man vedtog at indsende et andragende til salens bestyrelse med ønske om et dameværelse til brug ved festlige lejligheder.

Vi har ikke navne, men året er vistnok 1926.

Af protokollerne fremgår, at der ud over medlemsmøder og kvindepolitiske møder og taler har været afholdt en lang række kurser og aktiviteter.

Under 1. verdenskrig var der bl.a. kursus i at lave billig mad. I årenes løb har der været flere kursus rettet mod husholdning, barnepleje og sundhed, ligesom der har været håndarbejdskursus og sykursus flere gange.

Foreningen har også hvert år arrangeret juletræsfest og udflugter for sognets ældre. Udflugterne har somme tider været i bus, somme tider i private biler, og flere gange med 100 deltagere.

Af protokollen fremgår også:

Året 1924 sluttede meget stille og trist. Vi var forbudt møder og sammenkomster på grund af en voldsom mund- og klovesyge blandt kreaturerne her på egnen. Juletræsfesten for sognets gamle måtte opgives. Først sidst i februar var det så vidt ovre, at der igen måtte holdes møder og sammenkomster. Vi har bestemt at holde generalforsamling d. 25. februar.

17. juni var der udflugt til Vester Mølle og Skanderborg. 20 private biler kørte. Selv alle kaper-biler tilbød at køre, men da det ikke forslog, måtte en stor rutebil lejes.

I protokollerne nævnes flere udflugter. F.eks:

Borgmestergården i Århus

Bygholm Slot

Ørnereden

18. juli 1929 foretoges udflugt til:

Norsminde, hvor der blev drukket kaffe i Klondyke.

Formanden bød velkommen og pastor Nielsen talte til de gamle.

Da vi havde set os lidt om og de gamle havde fået karruseltur til stor fornøjelse for tilskuerne, kørte vi hen og så Alrøs have, som er smuk og ejendommelig, og Alrø gav en forklaring over de forskellige ting i haven, som han selv havde forarbejdet.

Vi tog så til Hou og spiste til aften, og vi var vist enige om, at det havde været en god dag.

Elefantkummen i Alrøes have.

Den 18. og 19. oktober 1929 blev der i salen arrangeret en havebrugsudstilling af Husmandsforeningen og Kvindeforeningen. De var godt besøgt og resultatet var over forventning. Der var foredrag om hønseri, demonstration af Selva, musik og sang samt oplæsning. Udstillingen sluttede med dans. Overskuddet deles mellem Husmandsforeningen og Kvindeforeningen.

Kort efter udstillingen bestemtes det at oprette et linnedepot for overskuddet. Det blev straks iværksat, der blev købt ind, og det meste blev syet af Marie Jensen med assistance af et par medlemmer. Depotet er nu færdigt, og vi håber, det må blive til gavn og nytte.

Depotet består af:

2 dynebetræk	2 svøb
8 nye lagner	12 bleer
3 brugte lagner	6 små trøjer
2 skjorter	6 små skjorter
6 stk. linned	4 lister
3 natttrøjer	12 navlebind
4 pudebetræk	5 håndklæder
4 mavebælter.	

Depotet står under fru Arnsfelt og frk. Mikkelsens disposition.

Senere står der:

Året 1931 har været meget stille. Vi har kun været samlet få gange. Tiden er meget vanskelig og vi har kun haft vor sommerudflugt og juletræsfest for sognets gamle folk. Der blev ikke noget kursus afholdt i den forløbne vinter.

28. juni 1932 afholdt Gylling Dansk Kvindesamfund sin årlige Sønderskovtur. Fru Skakke, Odder, var kommet til stede og aflagde beretning om fællesmødet i Fredericia. Hun gid derefter over til at tale om det politiske arbejde og arbejdet for at få kvinder mere interesserede i at deltage i det politiske liv, og dadlede stærkt, at kvinder ikke gjorde deres ret gældende og fik kvinder valgt ind i sogneråd i byråd og i Folketinget. Bruges retten ikke, glider den fra os igen.

1932.

Som noget nyt begyndtes i november om onsdag aftener Dansk Kvindesamfund at samles i hjemmene på omgang. Vi har så vedtaget at slutte sidst i marts. Der deltog 21 medlemmer, og vi havde mange fornøjelige timer sammen med håndarbejde og oplæsning.

Ved sognerådsvalget blev en kvinde valgt ind i sognerådet, nemlig fru Johanne Haugaard. Hun blev valgt ind på socialdemokratiets liste. Venstre havde foreslået flere kvinder, det havde så til følge at de ingen fik med, da stemmerne deltes for meget.

Johanne Haugaard

1933.

21. og 22. oktober afholdes en planteavlsudstilling sammen med Husmandsforeningen. Kvindeforeningen skulle udstille forskellige håndarbejder og ved hjælp af den kvindelige konsulent udstille forskellige salater og pålæg.

Udstillingen fik et udmærket forløb og blev godt besøgt, særligt søndag aften var salen stuvende fuld af mennesker. Alle tombolaens 1600 numre blev udsolgt, og en auktion over nogle udstillede ting som roer og blomster blev der solgt til gode priser.

Konsulent frk. Hedeager havde arrangeret en nydelig og festlig udstilling af mange forskellige slags salater og pålæg, og midt på bordet fristede to store fade med det lækreste smørrebrød. Det blev solgt bagefter og gav sit gode bidrag til udstillingens gode resultat. Udstillingen gav et overskud på 130 kr.

På et møde hos fru Mikkelsen, Malskær, vedtoges at holde en fest i anledning af Dansk Kvindesamfunds æresmedlem, Mariane Rasmussens 80 års fødselsdag d. 26. oktober.

Festen blev godt besøgt, ca. 150 mennesker, og det blev en uforglemmelig aften for Mariane Rasmussen. Ved kaffebordet vekslede taler og sange. En sang skrevet til fødselsdagsbarnet gjorde megen lykke. Sangkoret fra Gylling Skovskole sang flere smukke flerstemmige sange.

Til Dansk Kvindesamfunds 25 års jubilæum d. 12. maj 1935 havde Gunnar Madsen skrevet en prolog, der begyndte således:

*Til eder, I danske kvinder,
jeg retter disse ord,
thi medens tiderne svinder
og kommer og svinder på jord,
og medens der kæmpes og lides*

og røves med magt og vold,
så blev det jer sag her i tiden
at løfte for freden et skjold.
Du kvinde i nord,
der hegner den jord
hvor slægternes barndomsvugge stod,
du bygger dit hjem
og du pusler om dem,
der i hjemmets og hjerternes muldjord slog rod.
Fra tidernes morgen det lød i din sjæl:
"Bliv mandens lige, og bliv ej hans træl."
Du hjemmenes midtpunkt, du nordiske kvinde,
du fostrede slægten og satte dig minde.

Gunnar Madsen sluttede med:

Gid milepælen i dag I har nået,
må vise, at hvad der i troskab blev sået
og røgtet og plejet, må vokse sig stort,
fordi – ja fordi det i troskab blev gjort.

Søndag d. 28. juli afholdtes i byens smukke anlæg en folkefest tilrettelagt og ordnet af førstelærer Madsen, Gylling med det smukke formål for øje, at eventuelt overskud skulle gå til kvindeforeningen, hvorimod et muligt underskud skulle dækkes af hr. lærer Madsen og købmand Møller Hansen.

Trods kulden og enkelte byger, blev festen meget vellykket. Mellem 700 og 800 overværede eftermiddagens forskelligartede underholdning.

Der blev et overskud på 125 kr.

1. december 1936 blev det på et møde vedtaget at lade sy et tæppe til kirken. Prisen bliver antagelig 3 – 400 kr. Der uddeles lister og meningen er, at pengene skal samles ind blandt sognets borgere.

8. september 1937 holdt man en fest, "Gammeldags Aften", med dans og underholdning. Bl.a. lovede Gunnar Madsen og Helge Thure at danse "Degnedansen", Rosenberg lovede at spille og karetmageren at lave en pølsevogn.

Overskuddet blev på 125 kr.

I 1965 var medlemstallet svundet så meget ind, at man besluttede at opløse foreningen.

Men i løbet af de 55 år nåede Dansk Kvindesamfund Gylling Kredse både at markere sig i lokalsamfundet og at gøre en stor indsats.

Ud over udflugterne, foredragsaftenerne og juletræsfesterne, har der været afholdt en lang række kursusaftener, hvor især sognets kvinder har kunnet deltage og dele erfaringer. Der var sykursus, tilskærerkursus, madlavning, havebrug, barnepleje og meget mere.

Men man bør ikke glemme, at kvindesagen var det, der startede foreningen. Ved foreningens 40 års jubilæum havde man fået en af landets første kvindelige præster, Ruth Vermehren, til at holde gudstjeneste for en stopfyldt kirke i Gylling.

Til 25 års festen i Dansk Kvindesamfunds Gyllingkredse var der skrevet en sang, hvor et vers lyder:

*For længst har i Gylling vi sikret os freden;
som vartegn blev plantet det dejligste træ,
og li' som dets grene nu skærmer om reden
for fuglen, der søgte om ly og om læ, -
så blev det symbolet for kvindernes sag
at vokse i freden og frihed hver dag.
Lad derfor kun egen og freden os minde
derude – herhjemme – i hjerte og hjem.*

Kvindeegen januar 2015

Lokalhistorisk Arkiv for Gylling og Omegn afholder
generalforsamling på Gylling Skole.

Dagsorden ifølge vedtægterne.

Vedtægterne kan ses på hjemmesiden

www.gyllingarkiv.dk